॥ ౫౭ ॥ అథ సంక్షేపతో గోత్రప్రవరనిర్ణయః.

తత్రగోత్రలక్షణం।విశ్వామిత్రో జమదగ్నిర్భరద్వాజోఽథ గౌతమః। అత్రిర్వసిష్ఠః కశ్యప ఇత్యేతే సప్తఋషయః ॥ ౧॥ సప్తానామృషీణామగస్త్యాష్టమానాం యదపత్యం తద్గోత్రమిత్యాచక్షతే। యద్యపి కేవలభార్గవేష్వార్ష్టిషేణాదిషు కేవలాంగిరసేషు హారీతాదిషు చ నైతల్లక్షణం భృగ్వంగిరసోరష్టఋషిష్వనంతర్గతత్వాత్ । తథాప్యత్రప్రవరైక్యాదేవావివాహః । యద్యపిగోత్రాణిఅనంతాని। గోత్రాణాంతుసహస్రాణిప్రయుతాన్యర్బుదానిచ। ఇత్యుక్తేస్తథాపిఊనపంచాశదేవగోత్రభేదాః । వ్యావర్తకప్రవరభేదానాం తావతామేవదర్శనాత్ । ప్రవరలక్షణంతుగోత్రవంశప్రవర్తకఋషీణాం వ్యావర్తకా ఋషివిశేషాః ప్రవరాఇత్యేవసంక్షేపతో జ్ఞేయం । సమానగోత్రత్వంసమానప్రవరత్వంచ పృథక్ పృథక్ వివాహప్రతిబంధక । తత్రప్రవరసామ్యంద్వివిధం । ఏకప్రవరసామ్యంద్విత్రిప్రవరసామ్యంచ । తత్రభృగ్వంగిరోగణేతరేష్వేకప్రవరసామ్యమపివివాహప్రతిబంధకం । కేవలభృగుగణేషు కేవలాంగిరోగణేషుచైకప్రవరసామ్యంనవివాహబాధకం । కింతుత్రిప్రవరేషుద్విప్రవరసామ్యమేవ । పంచప్రవరేషుత్రిప్రవరసామ్యమేవచవివాహబాధకం। పంచానాంత్రిషుసామాన్యాదవివాహస్త్రిషుద్వయోః । భృగ్వంగిరోగణేష్వేవం శేషేష్వేకోఽపివారయేత్ ॥ ౧ ॥ ఇత్యాదివచనాత్ । జామదగ్న్యభృగుగణేషుగౌతమాంగిరసేషు భారద్వాజాంగిరసేషు చైకప్రవరసామ్యేపిక్వచిత్ ప్రవరసామ్యాభావేపిచసగోత్రత్వాదేవావివాహః। గోత్రాణాంప్రవరాణాంచగణాఃప్రోచ్యంతేధునా।సంక్షేపాత్సుఖబోధాయ భగవత్ప్రీతయేపిచ ॥ ౧ ॥ సప్తభృగవః । సప్తదశాంగిరసః । చత్వారోఽత్రయః । దశవిశ్వామిత్రాః । త్రయఃకశ్యపాః।చత్వారోవసిష్ఠాః। చత్వారోఽగస్తయః। ఇత్యేకోనపంచాశద్గణాస్తథాపిసవర్ణగ్రంథమతేనసంగ్రహేణాధికాస్తత్రత్యావక్ష్యంతే॥ ... ... *

భృగుగణాః.

తత్రసప్తభృగుగణాః । వత్సాః। బిదాః । ఏతేజామదగ్న్యాః । ఆర్ష్టిషేణాః । యస్కాః । మిత్రయువః । వైన్యాః శునకాః । ఏతేచపంచకేవలభృగవః । ఏవంసప్త । తత్ర । వత్సాః । మార్కండేయాఃఇత్యాదయఃసత్తద్వయాధికావత్సగోత్రభేదాః । ఏతేషాంపంచప్రవరాః । భార్గవచ్యావనాప్నవానౌర్వజామదగ్న్యేతి । భార్గవౌర్వజామదగ్న్యేతిత్రయోవా । భార్గవచ్యావనాప్నవానేతిత్రయోవా । బిదాః। శైలాః। అవటాఃఇత్యాదయోవింశత్యధికాబిదాః। తేషాంపంచప్రవరాః। భార్గవచ్యావనాప్నవానౌర్వబైదేతి। భార్గవౌర్వజామదగ్న్యేతివా । ఆర్ష్టిషేణాః । నైఋకాశయః । యాస్యాయనా । ఇత్యాదయోవింశత్యధికాఆర్ష్టిషేణాః। ఏషాంభార్గవచ్యావనాప్నవానార్ష్టిషేణానూపేతిపంచ । భార్గవార్ష్టిషేణానూపేతిత్రయోవా। ఏతేషాంత్రయాణాంవత్సబిదార్ష్టిషేణానాంపరస్పరమవివాహః । ద్విత్రిప్రవరసామ్యాత్ । ఆద్యయోర్జామదగ్న్యత్వేనసగోత్రత్వాచ్చ।యద్యపిత్రిప్రవరార్ష్టిషేణాంవత్సబిదైః సహనద్విప్రవరసామ్యం ,నాపిసగోత్రత్వం । జామదగ్న్యత్వాభావాత్।తథాపిపంచప్రవరపక్షగతమసిత్రిప్రవరసామ్యంవివాహబాధకం । ఏవమగ్రేపిజ్ఞేయం । వాత్స్యానాంభార్గవచ్యావనాప్నవానేతిత్రయః।వత్సపురోధసోర్భార్గవచ్యావనాప్నవానవత్సపౌరోధసేతిపంచ। బైజమథితయోర్భార్గవచ్యావనాప్నవానబైజమథితేతిపంచ । ఏతేత్రయఃక్వచిత్ ।ఏతేషాంపరస్పరంపూర్వోక్తైశ్చత్రిభిర్నవివాహః । త్రిప్రవరసామ్యాత్ । యస్కాః । మౌనాః మూకాః । ఇత్యాదయస్త్రిపంచాశదధికాయస్కాః।ఏషాంభార్గవవైతహవ్యసావేతసేతిత్రయః । మిత్రయువః । రౌష్ట్యాయనాః। సాపిండినః।ఇత్యాదయస్త్రింశదధికామిత్రయువః । తేషాంభార్గవవాధ్ర్యశ్వదైవోదాసేతిత్రయః । భార్గవచ్యావనదైవోదాసేతివా । వాధ్ర్యశ్వేత్యే

కోవా । వైన్యాః । పార్థాః । బాష్కలాః । శ్వేతా ఇత్యేతే వైన్యాః । ఏషాం భార్గవవైన్యపార్థేతి త్రయః । శునకాః । గార్త్సమదాః । యజ్ఞపతయః । ఇత్యాదయ సప్తదశాధికాః శునకాః । ఏషాం శౌనకేత్యేకః । గార్త్సమదేతి వా । భార్గవగార్త్సమదేతి ద్వౌ వా । భార్గవశౌనహోత్రగార్త్సమదేతి త్రయో వా । యస్కాదీనాం చతుర్ణాం స్వస్వగణం హిత్వా పరస్పరం పూర్వైర్జామదగ్న్యవత్సాదిభిశ్చ సహ వివాహో భవతి । ఏకప్రవరసామ్యేపి త్రిప్రవరసామ్యాభావాత్ । భృగుగణేషు ఏకప్రవరసామ్యస్య దూషకత్వాభావాత్ । అజామదగ్న్యత్వేనాసగోత్రత్వాత్ । మిత్రయువాం సాక్షికద్విప్రవరసామ్యాత్ త్రిప్రవరైర్వత్సాదిభిః సహ న వివాహ ఇతి కేచిత్ । తత్ప్రవరవత్సు గృహీణాము వివాహః । పక్షాంతరగృహీణాం మిత్రయూనాం వివాహ ఏవేత్యన్యే । క్వచిదధికం గణద్వయముక్తం । వేదవిశ్వజ్యోతిషాం భార్గవవేదవైశ్వజ్యోతిషేతి త్రయః । శాఠరమాఠరాణాం భార్గవశాఠరమాఠరేతి త్రయః । అనయోః పరస్పరం । పూర్వైశ్చ న వైర్వివాహః । ఇతి భృగుగణాః । అథాంగిరసః ॥

... ... *

గౌతమాంగిరసః.

తే త్రివిధాః । గౌతమాః । భరద్వాజాః । కేవలాశ్చేతి । తత్ర గౌతమాంగిరసో దశ । ఆయాస్యాః ॥ ౧ ॥ శారద్వతాః ॥ ౨ ॥ కౌమండాః ॥ ౩ ॥ దీర్ఘతమసః ॥ ౪ ॥ కరేణుపాలయః ॥ ౫ ॥ వామదేవాః ॥ ౬ ॥ ఔశనసాః ॥ ౭ ॥ రాహూగణాః ॥ ౮ ॥ సోమరాజకాః ॥ ౯ ॥ బృహదుక్థాశ్చేతి ॥ ౧౦ ॥ తత్ర । ఆయాస్యాః । శ్రోణివేధాః । మూఢరథా ఇత్యాదయోऽష్టాదశాధికా ఆయాస్యాః । తేషామాంగిరసాయాస్యగౌతమేతి త్రయః । శారద్వతాః । అభిజితాః రౌహిణ్యా ఇత్యాదయః సప్తత్యధికాః శారద్వతాస్తేషామాంగిరసగౌతమశారద్వతేతి త్రయః । కౌమండా మామంథరేషణాః । మాసురాక్షా ఇత్యాదయో దశాధికాః కౌమండా

స్తేషామాంగిరసౌతథ్యకాక్షీవతగౌతమకౌమండేతి పంచ । ఆంగిరసౌతథ్యగౌతమౌశిజకాక్షీవతేతి వా । ఆంగిరసాయాస్యౌశిజగౌతమకాక్షీవతేతి వా । ఆంగిరసౌశిజకాక్షీవతేతి త్రయో వా । ఆంగిరసౌతథ్యకాక్షీవతేతి వా । ఔతథ్యగౌతమకౌమండేతి వా । అథ దీర్ఘతమసో గౌతమాస్తేషామాంగిరసౌతథ్యకాక్షీవతగౌతమదైర్ఘతమసేతి పంచ । ఆంగిరసౌతథ్యదైర్ఘతమసేతి త్రయో వా । కరేణుపాలయః । వాస్తవ్యాః । శ్వేతీయా ఇత్యాదయః సప్తాధికాః కరేణుపాలయస్తేషామాంగిరసగౌతమకారేణుపాలేతి త్రయః । వామదేవానామాంగిరసవామదేవ్యగౌతమేతి త్రయః । ఆంగిరసవామదేవ్యబార్హదుక్థేతి వా । ఔశనసాః । దిశ్యాః । ప్రస్తాః । ఇత్యాదికా నవాధికా ఔశనసాస్తేషామాంగిరసగౌతమౌశనసేతి త్రయః । రాహూగణానామాంగిరసరాహూగణగౌతమేతి త్రయః । సోమరాజకానామాంగిరససౌమరాజ్యరాహూగణానామాంగిరసగౌతమేతి త్రయః । బృహదుక్థానామాంగిరసబార్హదుక్థగౌతమేతి త్రయః ॥ ౧౦ ॥ క్వచిద్గణద్వయమధికం । ఉతథ్యానామాంగిరసౌతథ్యగౌతమేతి రాఘువానామాంగిరసరాఘువగౌతమేతి । గౌతమానాం సర్వేషామవివాహః । సగోత్రత్వాత్ప్రాయేణద్విత్రిప్రవరసామ్యాచ్చ । అథ భరద్వాజాః ॥ ... ... *

భారద్వాజాంగిరసః.

తే చత్వారః । భరద్వాజాః । గర్గాః । ఋక్షాః । కపయశ్చేతి । భరద్వాజాః । క్షామ్యాయణాః । దేవాశ్వ ఇత్యాదయః । షష్ట్యుత్తరశతాధికా భరద్వాజాస్తేషామాంగిరసబార్హస్పత్యభారద్వాజేతి త్రయః । గర్గాః । సాంభరాయణాః । సఖీనయః ఇత్యాదయః । పంచాశదధికా గర్గాస్తేషామాంగిరసబార్హస్పత్యభారద్వాజశైన్యగార్గ్యేతి పంచ । ఆంగిరసశైన్యగార్గ్యేతి త్రయో వా । అంత్యయోర్వ్యత్యయో వా । భారద్వాజగార్గ్యశైన్యేతి వా । గర్గభేదానామాంగిరసతైత్తిరికాపిభువేతి । ఋక్షాః । రౌక్షాయణాః । కపిలాః । ఇత్యాదయో నవాధికా ఋక్షా

స్త్రేషామాంగిరసబార్హస్పత్యభారద్వాజవాందనమాతవచసేతిపంచ । ఆంగిరసవాందనమాతవచసేతిత్రయోవా । కపయఃస్వస్తితరయఃదండినఃఇత్యాదయః । పంచవింశత్యధికాఃకపయస్తేషామాంగిరసామహాయయారుక్ష్యేతిత్రయః।ఆంగిరసామహీయవౌరుక్షయసేత్యాశ్వలాయనపరః । ఆత్మభువామాంగిరసభారద్వాజబార్హస్పత్యవరాత్మభువేతిపంచఆయంగణఃక్వచిత్ । భరద్వాజానాంసర్వేషాంపరస్పరమవివాహః ।సగోత్రత్వాత్ । ప్రాయేణద్విత్రిప్రవరసామ్యాచ్చ । ఋక్షాంతర్గతానాంకపిలానాంవిశ్వామిత్రైరప్యవివాహః । ఇతిభారద్వాజాంగిరసః । అథ కేవలాంగిరసః ॥ ... ... *

కేవలాంగిరసః.

తేచషట్ । హరితాః । కుత్సాః । కణ్వాః । రథీతరాః । విష్ణువృద్ధాః ముద్గలాశ్చేతి । హరితాః । శౌభగాః। నైయ్యగవాఇత్యాదయోద్వాత్రింశదధికాహరితాస్తేషామాంగిరసాంబరీషయౌవనాశ్వేతి । ఆద్యోమాంధాతావా । కుత్సానామాంగిరసమాంధాత్రకౌత్సేతిత్రయః ।కణ్వాః । ఔపమర్కటాః । బాష్కలాయనాః । ఇత్యాదయఏకవింశత్యధికాఃకణ్వాస్తేషామాంగిరసాజమీఢకణ్వేతిత్రయః । ఆంగిరసఘౌరకాణ్వేతివా । రథీతరాఃహస్తిదాఃనైతిరక్షయః। ఇత్యాదయశ్చతుర్దశాధికారథీతరాస్తేషామాంగిరసవైరూపరథీతరేతిత్రయః । ఆంగిరసవైరూపపార్షదశ్వేతివా । అష్టాదంష్ట్రవైరూపపార్షదశ్వేతివా । అంత్యయోర్వ్యత్యయోవా । విష్ణువృద్ధాః । శఠాః । మరణాఇత్యాదయఃపంచవింశత్యధికావిష్ణువృద్ధాస్తేషామాంగిరసపౌరుకుత్స్యత్రాసదస్యవేతిత్రయః । ముద్గలాః । సాత్యముగ్రియఃహిరణ్యస్తంబయః । ఇత్యాదికాఅష్టాదశాధికాస్తేషామాంగిరసభార్మ్యశ్వమౌద్గల్యేతిత్రయః । ఆద్యస్తార్క్ష్యేవా । ఆంగిరసతార్క్ష్యమౌద్గల్యేతివా । ఏషాంషణ్ణాం కేవలాంగిరసానాంస్వస్వగణంహిత్వా పరస్పరంపూర్వైశ్చసర్వైర్వివాహోభ

వతి। అంగిరసోగస్త్యాష్టమసప్తర్షిభిన్నత్వేనతదపత్యానాంసగోత్రత్వాభావాత్ । ద్విత్రిప్రవరసామ్యాభావాచ్చ । హరితకుత్సయోస్తునవివాహః । పాక్షికద్విప్రవరసామ్యాత్ । అథ అత్రయః॥ ... *

అత్రయః.

తేచత్వారః । అత్రయః । గవిష్ఠిరాః । వాద్భుతకాః । ముద్గలాశ్చేతి । అత్రయో భూరయఃఛాందయఇత్యాదయశ్చతుర్నవత్యధికాఅత్రయ స్తేషామాత్రేయార్చనానసశ్యావాశ్వేతిత్రయః ॥ ౧॥ గవిష్ఠిరాః। దక్షయః।భలందనాఇత్యాదయశ్చతుర్వింశత్యధికాగవిష్ఠిరా స్తేషామాత్రేయార్చనానసగావిష్ఠిరేతిత్రయః । ఆత్రేయగావిష్ఠిరపౌర్వాతిథేతివా॥౨॥ వాద్భుతకానామాత్రేయార్చనానసవాద్భుతకేతిత్రయః॥౩। ముద్గలాః।శాలిసంధయః। అర్ణవాః । ఇత్యాదయోదశావరాముద్గలాస్తేషామాత్రేయార్చనానసపౌర్వాతిథేతిత్రయః ॥ ౪ ॥ క్వచిత్ అతిథయోవామరథ్యాః సుమంగలాబీజవాపాః ధనంజయాశ్చేతి పంచగణాఅధికాః । అత్రిద్యచతుర్ణామాత్రేయార్చనానసాతిథేతిత్రయః।ఆత్రేయార్చనానసగావిష్ఠిరేతివా । సుమంగలానామత్రిసుమంగలశ్యావాశ్వేతివా । ధనంజయానామాత్రేయార్చనానసధానంజయేతి । వాలేయాః । కౌండ్రేయాః । శౌభ్రేయాః। వామరథ్యాఃఇత్యాదయఃఅత్రేః పుత్రికాపుత్రా స్తేషామాత్రేయవామరథ్యపౌత్రికేతిత్రయః । అత్రీణాం సర్వేషామవివాహః । సగోత్రత్వాత్సప్రవరత్వాచ్చ। అత్రేఃపుత్రికాపుత్రాణాంవామరథ్యాదీనాంచవసిష్ఠవిశ్వామిత్రాభ్యామప్యవివాహః। ఇత్యత్రయః । అథవిశ్వామిత్రాః ॥ ... ... *

విశ్వామిత్రాః.

తేదశ । కుశికాః। లోహితాః। రౌక్షకాః। కామకాయనాః।అజాః। కతాః । ధనంజయాః। అఘమర్షణాః। పూరణాః। ఇంద్రకౌశికాశ్చేతి కుశికాః। పర్ణజంఘాః । వారక్ష్యాఇత్యాదయఃసప్తత్యధికాఃకుశికా స్తే

షాంవై శ్వామిత్ర దేవరాతౌదలేతిత్రయః ॥౧॥ లోహితాః కుండకాశ్చ క్రవర్ణాయనా ఇత్యాదయః పంచాధికా లోహితాః। రోహితా ఇతి కేచిత్ తేషాంవై శ్వామిత్రాష్టక లౌహితేతిత్రయః । అంత్యయోర్వ్యత్యయో వా । వైశ్వామిత్ర మాధుచ్ఛందసాష్టకేతి వా। విశ్వామిత్రాష్టకేతి ద్వా వా ॥౨॥ రౌక్షకాణాంవై శ్వామిత్ర గాథిన రైవణేతిత్రయః। వైశ్వామిత్ర రౌక్షక రైవణేతి వా।ఏతే రేవణా వా ॥౩॥ కామకాయనాః। దేవశ్రవసః దేవతరసా ఇత్యాదయః పంచావరాః కామకాయనాః । శ్రౌమతా వా । తేషాంవై శ్వామిత్ర దేవశ్రవస దైవతరసేతిత్రయః॥౪॥ అజానాంవై శ్వామిత్ర మాధుచ్ఛందసాజేతిత్రయః ॥ ౫ ॥ కతాః । ఔదుంబరయః । శైశిరయః ఇత్యాదయో వింశత్యధికాః కతాస్తేషాంవై శ్వామిత్ర కాత్యాత్కీలేతిత్రయః ॥ ౩ ॥ ధనంజయాః । పార్థివాః । బంధులాః ఇత్యాదయః సప్తావరా ధనంజయాస్తేషాం వైశ్వామిత్ర మాధుచ్ఛందస ధానంజయ్యేతిత్రయః। వై శ్వామిత్ర మాధుచ్ఛందసాఘమర్షణేతి వా॥౭॥ అఘమర్షణానాంవై శ్వామిత్రాఘమర్షణకౌశికేతిత్రయః ॥ ౮ ॥ పూరణానాం వై శ్వామిత్ర పూరణేతి ద్వా।వై శ్వామిత్ర దేవరాత పారణేతి వా ॥౯॥ ఇంద్రకౌశికానాంవై శ్వామిత్రైంద్రకౌశికేతి ద్వా ॥౧౦॥ క్వచిదన్యేప్యేకాదశోక్తాః । ఆశ్మరథ్యాః ॥౧॥ సాహులాః ॥ ౨॥ గాథినాః ॥ ౩ ॥ వైణవాః ॥౪॥ హిరణ్యరేతసః ॥ ౫ ॥ సువర్ణరేతసః ॥ ౬ ॥ కపోతరేతసః॥ ౭ ॥ శాలంగాయనాః ॥౮॥ ఘృతకౌశికాః ॥ ౯ ॥ కథకాః॥౧౦ ॥ రౌహిణా ఇతి ॥ ౧౧॥ ఆశ్మరథ్యానాంవై శ్వామిత్రాశ్మరథ్య వాధులేతిత్రయః ॥౧॥ సాహులానాంవై శ్వామిత్ర సాహులా మాహులేతిత్రయః॥౨॥ గాథినానాంవై శ్వామిత్ర గాథిన రైవణేతిత్రయః ॥౩॥ వైణవేతి క్వచిత్పాఠః । ఏతేఏవ రేణవ ఇతి ఉత వేణవ ఇతి చోచ్యంతే ॥ ౩ ॥ వైణవానాంవై శ్వామిత్ర గాథిన వైణవేతి॥౪॥ హిరణ్యరేతసాంవై శ్వామిత్ర హైరణ్యరేతసేతి ద్వా॥౫॥ సువర్ణరేతసాంవై శ్వామిత్ర సౌవర్ణరేతసేతి ద్వా॥౬॥

కపోతరేతసాం వైశ్వామిత్ర కపోతరేతసేతి ద్వా॥౭॥ శాలంగాయనానాం వైశ్వామిత్ర శాలంగాయన కౌశికేతిత్రయః । ఏత ఏవ కౌశికా ఇతి జహ్నవ ఇతి చోచ్యంతే॥౮॥ ఘృతకౌశికానాం వైశ్వామిత్ర ఘృతకౌశికేతి ద్వా॥౯॥ కథకానాం వైశ్వామిత్ర కాథకేతి ॥ ౧౦ ॥ రౌహిణానాం వైశ్వామిత్ర మాధుచ్ఛందస రౌహిణేతిత్రయః॥౧౧॥ వైశ్వామిత్రగణానాం సర్వేషాం పరస్పరమవివాహః । సగోత్రత్వాత్సప్రవరత్వాచ్చ। కుశికానాం దేవరాతప్రవరసామ్యేన దేవరాతాద్భేదానిర్ణయాద్వక్ష్యమాణ దేవరాతవ దేవజామదగ్న్యైరప్యవివాహ ఇతి భాతి । ధనంజయానాం విశ్వామిత్రైస్త్రిభిశ్చావివాహః । కతానాం భరద్వాజైర్విశ్వామిత్రైశ్చావివాహః । ద్విగోత్రత్వాత్ । ఇతి విశ్వామిత్రాః । అథ కశ్యపాః ॥ ... *

కశ్యపాః.

తేత్రయః । నిధ్రువాః । రేభాః । శండిలాశ్చేతి । తత్ర । నిధ్రువాః కశ్యపాః । అష్టాంగిరసః । ఇత్యాదయశ్చత్వారింశదధికశతావరా నిధ్రువాస్తేషాం కాశ్యపావత్సార నైధ్రువేతిత్రయః । నిర్ణయసింధౌ తు నిధ్రువగణోత్తరం కశ్యపగణముక్త్వా కశ్యపానాం కాశ్యపావత్సారాసితేతి హి ప్రవరత్రయముక్తం । అత్ర శిష్టాచారోపి దృశ్యతే ॥౧॥ రేభాణాం కాశ్యపావత్సార రైభ్యేతిత్రయః ॥ ౨॥ శండిలాః । కోహలాః । ఉదమేధా ఇత్యాదయః । షష్ట్యవరాః । శండిలాస్తేషాం కాశ్యపావత్సార శాండిల్యేతిత్రయః । అంత్యస్థానే దేవలో వా అసితో వా । కాశ్యపాసిత దైవలేతి వా అంత్యయోర్వ్యత్యయో వా । దేవలాసితేతి ద్వా వా । ఏషాం కశ్యపానాం పరస్పరమవివాహః । సగోత్రత్వాత్సప్రవరత్వాచ్చ । అథ వశిష్ఠాః ॥ *

వసిష్ఠాః.

తేచత్వారః । వసిష్ఠాః ॥ ౧ ॥ కుండినాః ॥ ౨॥ ఉపమన్యవః ॥ ౩॥ పరాశరాశ్చ॥౪॥ వసిష్ఠా వై తాలకవయః। రకయ ఇత్యాదయః షష్ట్యధికాః వసిష్ఠాస్తేషాం వాసిష్ఠైంద్రప్రమదాభరద్వస్వేతిత్రయః। వాసిష్ఠేత్యేకో వా॥

౧॥ కుండినాః లోహితాయనాః । గుగ్గులయః । ఇత్యాదయః పంచవింశత్యవరాః కుండినాస్తేషాం వాసిష్ఠమైత్రావరుణకౌండిన్యేతి త్రయః ॥ ౨ ॥ ఉపమన్యవః । ఔదలయః । మాండలేఖయ ఇత్యాదయః సప్తత్యవరాః ఉపమన్యవస్తేషాం వాసిష్ఠైంద్రప్రమదాభరద్వస్వితి త్రయః। ఆభరద్వసవేతి పాఠాంతరం । వాసిష్ఠాభరద్వస్వింద్రప్రమదేతి వా । ఆద్యయోర్వ్యత్యయో వా॥౩॥ పరాశరాః । కాండూశయాః వాజయ ఇత్యాదయః సప్తచత్వారింశదవరాః పరాశరాస్తేషాం వాసిష్ఠశాక్త్యపారాశర్యేతి త్రయః ॥ ౪ ॥ ఏషాం వసిష్ఠానాం పరస్పరమవివాహః । ఇతి వసిష్ఠాః । అథాగస్త్యాః ॥

అగస్త్యాః.

తేదశ । ఇధ్మవాహాః ॥౧॥ సాంభవాహాః ॥ ౨ ॥ సోమవాహాః ॥౩॥ యజ్ఞవాహాః ॥ ౪ ॥ దర్భవాహాః ॥ ౫ ॥ సారవాహాః ॥ ౬ ॥ అగస్త్యాః ॥౭॥ పూర్ణమాసాః ॥౮॥ హిమోదకాః ॥ ౯ ॥ పాణికాశ్చేతి । ౧౦॥ ఇధ్మవాహాః । విశాలాద్యాః। స్వాలాయనా ఇత్యాదయః పంచాశదధికా ఇధ్మవాహాస్తేషామాగస్త్యదార్ఢ్యచ్యుతైధ్మవాహేతి త్రయః। ఆగస్త్యేత్యేకో వా ॥౧॥ సాంభవాహానామాగస్త్యదార్ఢ్యచ్యుతసాంభవాహేతి త్రయః ॥౨॥ సోమవాహానాం సోమవాహాంత్యాః । ఆద్యౌ పూర్వోక్తావేవ ॥ ౩ ॥ ఏవం యజ్ఞవాహానాం యజ్ఞవాహాంత్యాః ॥ ౪ ॥ దర్భవాహానాం దర్భవాహాంత్యాః ॥౫॥ సారవాహానాం సారవాహాంత్యాః ॥౬॥ అగస్తీనామాగస్త్యమాహేంద్రమాయోభువేతి ॥౭॥ పూర్ణమాసానామాగస్త్యపౌర్ణమాసపారణేతి త్రయః ॥ ౮ ॥ హిమోదకానామాగస్త్యహైమవర్చిహైమోదకేతి త్రయః ॥౯ ॥ పాణికానామాగస్త్యపైనాయకపాణికేతి త్రయః ॥ ౧౦ ॥ అగస్తీనాం సర్వేషామవివాహః । సగోత్రత్వాత్సప్రవరత్వాచ్చ । ఇత్యగస్తయః । అథ ద్విగోత్రాః॥

ద్విగోత్రాః.

తత్ర భరద్వాజాచ్ఛుంగాత్ వైశ్వామిత్రస్య శైశిరేః క్షేత్రే జాతః శౌం

గశైశిరిర్నామ ఋషిః। తస్య గోత్రలక్షణాక్రాంతత్వాద్గోత్రత్వం। తద్గోత్రాణామాంగిరసబార్హస్పత్యభారద్వాజశౌంగశైశిరేతి పంచ । ఆంగిరసబార్హస్పత్యభారద్వాజకాత్యాత్కీలేతి వా। ఆంగిరసకాత్యాత్కీలేతి త్రయో వా । ఆద్యో భారద్వాజో వా। ఏషాం సర్వభరద్వాజైః సర్వైర్విశ్వామిత్రైశ్చావివాహః ॥౧॥ సంకృతయః।పూతిమాషాః। తండయ ఇత్యాదయోఽష్టావింశత్యవరాః। సంకృతయస్తేషామాంగిరసగౌరివీతిసాంకృత్యేతి త్రయః । శాక్త్యగౌరివీతిసాంకృత్యేతి వా। అంత్యయోర్వ్యత్యయో వా।ఏషాం స్వగణస్థైః పూతిమాషాదిభిః సర్వవసిష్ఠగణైశ్చాహర్వసిష్ఠసంజ్ఞకవక్ష్యమాణలౌగాక్షిభిశ్చావివాహః। కేవలాంగిరోగణైస్తు వివాహో భవత్యేవ।ఆంగిరసత్వేపి సగోత్రత్వాభావాత్। ద్విత్రిప్రవరసామ్యాభావాచ్చ। కేచిద్భారద్వాజాంగిరసత్వమాశ్రిత్య భారద్వాజశౌంగశైశిరైః సహావివాహమాహుః । తన్న।భారద్వాజత్వే దృఢప్రమాణాభావాత్ ।ప్రయోగపారిజాతే కాశ్యపైః సహైషామవివాహ ఇత్యుక్తం తత్ర హేతుశ్చింత్య ఇతి కౌస్తుభే॥౨॥ లౌగాక్షయః।దార్భాయణాః।ఇత్యాదయోఽష్టత్రింశదధికా లౌగాక్షయస్తేషాం కాశ్యపావత్సారవాసిష్ఠేతి త్రయః । కాశ్యపావత్సారాసితేతి వా । ఏతేఽహర్వసిష్ఠా నక్తం కశ్యపాః । దినకర్మణి వాసిష్ఠత్వప్రయుక్తకార్యభాజః । రాత్రికర్మణి కాశ్యపత్వప్రయుక్తకార్యభాజ ఇత్యర్థః।ఏతేషాం సర్వైః కాశ్యపైః సర్వైశ్చ వసిష్ఠైః॥ సంకృతిభిశ్చావివాహః ॥౩॥ అథస్మృత్యర్థసారాద్యుక్తాద్విగోత్రాః। దేవరాతానాం వైశ్వామిత్రదేవరాతౌదలేతి త్రయః । ఏతేషాం సర్వైర్జామదగ్న్యైర్విశ్వామిత్రైశ్చావివాహః ॥౧॥ ధనంజయానాం వైశ్వామిత్రమాధుచ్ఛందసధానంజయ్యేతి త్రయః॥ఏషాం సర్వైర్విశ్వామిత్రైరత్రిభిశ్చావివాహః । అయం విశ్వామిత్రగణే ప్రోక్తః ॥౨॥ జాతూకర్ణ్యానాం వాసిష్ఠాత్రేయజాతూకర్ణేతి। ఏషాం వసిష్ఠైరత్రిభిశ్చావివాహః । అయం వసిష్ఠగణే సింధావుక్తః ॥౩॥ పూర్వమత్రిగణేషూక్తానాం

వామరథ్యాదీనామత్రిపుత్రికాపుత్రాణాంచవసిష్ఠాత్రిభ్యామవివాహః । అత్రివిశ్వామిత్రాభ్యామితి కేచిత్ ॥౪॥ పూర్వంభరద్వాజగణస్థఋక్షా స్తద్గణత్వేనోక్తానాం కపిలానామాంగిరసబార్హస్పత్యభారద్వాజవాందనమాతవచసేతిపంచప్రవరాణాం విశ్వామిత్రభరద్వాజాభ్యామవివాహః ॥౫॥ పూర్వంవిశ్వామిత్రేషూక్తానాంకతానాం వైశ్వామిత్రకాత్యాత్కీలేతిత్రిప్రవరాణాంవిశ్వామిత్రభరద్వాజాభ్యామవివాహః॥౬॥ అనేనైవన్యాయేనపరగోత్రోత్పన్నదత్తకాదీనామిదానీం తనానామపి ద్విగోత్రత్వాత్ జనకప్రతిగ్రహీతృపిత్రోర్ద్వయోరపిసగోత్రైః సహ అవివాహో జ్ఞేయః । నాత్రపురుషసంఖ్యా ॥ ... *

ఆచార్యగోత్రస్యవిషయః.

తేనశతపురుషోత్తరమపిద్విగోత్రత్వంనాపైతి। క్షత్రియవైశ్యౌతుపురోహితగోత్రప్రవరావితిసర్వసిద్ధాంతః । అథస్వగోత్రాజ్ఞానేఉపనయనేయఆచార్యస్తద్గోత్రప్రవరైరేవకర్మాణివివాహాంశ్చేతి । ఆచార్యగోత్రాజ్ఞానేతు । దత్త్వాత్మానంతుకస్మైచిత్తద్గోత్రప్రవరోభవేత్ ॥*

॥ ౫౭ ॥ గోత్రప్రవరకోష్టకం.

సర్వేషాంసుఖబోధాయాస్మిన్నేవగ్రంథే । ప్రోక్తానాంగోత్రసహితప్రవరాణాం కోష్టకంప్రదర్శ్యతే ॥ తత్ర । ఏకకోష్టకస్థితానాంపరస్పరంవివాహోనిషిద్ధః సగోత్రత్వసప్రవరత్వాభ్యాం । క్వచిదేకైకస్మాదపి భిన్నకోష్టకస్థితానాంవివాహోభవతి । క్వచిదన్యకోష్టకస్థితానామపి వివాహోనిషిద్ధః । తత్సూచనాటిప్పణ్యాంయథామత్యుక్తా। అత్రప్రదర్శితానాంవత్సాదీనామంతర్గతాగణాబహవః సంతి । తేషాంప్రదర్శితాతిరిక్తాః ప్రవరానభవంతీతి బోధ్యమ్ ॥ ... *

భృగుగణాః.

గోత్రాణి.	ప్రవరాః
ఏతేజామదగ్న్యాః వత్సాః ...	ఏషాం భార్గవచ్యావనాప్నవానౌర్వజామదగ్న్యేతి। భార్గవౌర్వజామదగ్న్యేతి వా । భార్గవచ్యావనాప్నవానేతి వా ॥
బిదాః ...	ఏషాం భార్గవచ్యావనాప్నవానౌర్వబైదేతి। భార్గవౌర్వజామదగ్న్యేతి వా ॥
ఆర్ష్టిషేణాః ...	ఏషాం భార్గవచ్యావనాప్నవానార్ష్టిషేణానూపేతి । భార్గవార్ష్టిషేణానూపేతి వా ॥
వాత్స్యాః క్వచిత్ ...	ఏషాం భార్గవచ్యావనాప్నవానేతి। త్రయః
వత్సపురోధసా క్వచిత్ ...	అనయోః భార్గవచ్యావనాప్నవానవాత్స్యపౌరోధసేతి । పంచ ॥
బైజమథితౌ క్వచిత్ ...	అనయోః భార్గవచ్యావనాప్నవాన బైజమథితేతి పంచ ॥

యస్కాః	... ఏషాం భార్గవవైతహవ్యసావేతసేతి త్రయః ।
౨ మిత్రయువః	... ఏషాం భార్గవవాధ్ర్యశ్వదైవోదాసేతి త్రయః। భార్గవచ్యావనదైవోదాసేతి వా। వాధ్ర్యశ్వేత్యేకో వా॥
వైన్యాః	... ఏషాం భార్గవవైన్యపార్థేతి త్రియః ॥
శునకాః	... ఏషాం శౌనకేత్యేకః। గార్త్సమదేతి వా। భార్గవగార్త్సమదేతి ద్వౌ వా। భార్గవశౌనహోత్రగార్త్సమదేతి త్రయో వా ॥
వేదవిశ్వజ్యోతిషః *	ఏషాం భార్గవవేదవైశ్వజ్యోతిషేతి త్రయః॥
శాఠరమాఠరాః *	ఏషాం భార్గవశాఠరమాఠరేతి త్రయః ॥

అథ గౌతమాంగిరసః.

ఆయాస్యాః	... ఏషాం ఆంగిరసాయాస్యగౌతమేతి త్రయః ॥
శారద్వతాః	... ఏషాం ఆంగిరసగౌతమశారద్వతేతి త్రయః ॥
కౌమండాః	... ఏషాం ఆంగిరసౌతథ్యకాక్షీవతగౌతమకౌమండేతి। ఆంగిరసౌతథ్యగౌతమౌశిజకాక్షీవతేతి వా। ఆంగిరసాయాస్యౌశిజగౌతమకాక్షీవతేతి వా। ఆంగిరసౌశిజకాక్షీవతేతి వా। ఆంగిరసౌతథ్యకాక్షీవతేతి వా। ఔతథ్యగౌతమకౌమండేతి వా ।
దీర్ఘతమసః	... ఏషాంఆంగిరసౌతథ్యకాక్షీవతగౌతమదైర్ఘతమసేతి పంచ। ఆంగిరసౌతథ్యదైర్ఘతమసేతి త్రయో వా
కారేణుపాలయః.	ఏషాం ఆంగిరసగౌతమకారేణుపాలేతి త్రయః ॥

౨॥ ఏతేషాం పాక్షికద్విప్రవరసామ్యాత్। త్రిప్రవరైర్వత్స్యాదిభిః సహానవివాహ ఇతి కేచిత్। తత్ర ప్రవరపక్షగ్రాహిణామవివాహః । పక్షాంతరగ్రాహిణాం । మిత్రయువాం వివాహ ఏవేత్యన్యే ॥

వాసుదేవాః	... ఏషాంఆంగిరసవామదేవ్యగౌతమేతి త్రియః। ఆంగిరసవామదేవ్యబార్హదుక్థేతి వా ॥
ఔశనసాః	... ఏషాం ఆంగిరసగౌతమౌశనసేతి త్రియః ॥
రహూగణాః	... ఏషాం ఆంగిరసరాహూగణ్యగౌతమేతి త్రియః ॥
సోమరాజకాః	... ఏషాం ఆంగిరససౌమరాజ్యగౌతమేతి త్రియః॥
బృహదుక్థాః	... ఏషాం ఆంగిరసబార్హదుక్థగౌతమేతి త్రియః॥
ఉతథ్యాః*	... ఏషాం ఆంగిరసౌతథ్యగౌతమేతి ॥
రాఘువాః	... ఏషాం ఆంగిరసరాఘువగౌతమేతి ॥

అథ భారద్వాజాంగిరసః.

భరద్వాజాః	... ఏషాం ఆంగిరసబార్హస్పత్యభారద్వాజేతి త్రయః।
౧ గర్గాః	... ఏషాంఆంగిరసబార్హస్పత్యభారద్వాజశైన్యగార్గ్యేతి। ఆంగిరసశైన్యగార్గ్యేతి వా। అంత్యయోర్వ్యత్యయో వా। భారద్వాజగార్గ్యశైన్యేతి వా।
౨ ఋక్షాః	... ఏషాం ఆంగిరసబార్హస్పత్యభారద్వాజవాందనమాతవచసేతి। ఆంగిరసవాందనమాతవచసేతి వా
కపయః	... ఏషాం ఆంగిరసామహయ్యారుక్షయ్యేతి। ఆంగిరసామహీయవౌరుక్షయసేత్యాశ్వలాయనపాఠః ॥
ఆత్మభువః*	... ఏషాంఆంగిరసభారద్వాజబార్హస్పత్యవరాత్మభువేతి పంచ ॥

*క్వచిత్.

౧ గర్గభేదానాం ఆంగిరసతైత్తిరికాపిభువేతి ॥ ౨॥ ఋక్షాంతర్గతానాం కపిలానాం విశ్వామిత్రైరప్యవివాహః ॥

అథ కేవలాంగిరసః.

౧ హరితాః ... ఏషాం ఆంగిరసాం బరీషయౌవనాశ్వేతి । ఆద్యో మాంధాతా వా ॥

౧ కుత్సాః ... ఏషాం ఆంగిరసమాంధాత్రకౌత్సేతి త్రయః ॥

కణ్వాః ... ఏషాం ఆంగిరసాజమీఢకాణ్వేతి త్రయః । ఆంగిరసఘౌరకాణ్వేతి వా ॥

రథీతరాః ... ఏషాం ఆంగిరసవైరూపరథీతరేతి త్రయః । ఆంగిరసవైరూపపార్షదశ్వేతి వా । అష్టాదంష్ట్రవైరూపపార్షదశ్వేతి వా । అంత్యయోర్వ్యత్యయో వా ॥

విష్ణువృద్ధాః ... ఏషాం ఆంగిరసపౌరుకుత్స్యత్రాసదస్యవేతి త్రయః ॥

ముద్గలాః ... ఏషాం ఆంగిరసభార్మ్యశ్వమౌద్గల్యేతి త్రయః । ఆద్యస్థానే తార్క్ష్యేణ వా । ఆంగిరసతార్క్ష్యమౌద్గల్యేతి వా

అథ అత్రయః.

అత్రయః ... ఏషాం ఆత్రేయార్చనానసశ్యావాశ్వేతి త్రయః ॥

గవిష్ఠిరాః ... ఏషాం ఆత్రేయార్చనానసగావిష్ఠిరేతి త్రయః । ఆత్రేయగావిష్ఠిరపౌర్వాతిథేతి వా ॥

వాద్భుతకాః ... ఏషాం ఆత్రేయార్చనానసవాద్భుతకేతి త్రయః ॥

ముద్గలాః ... ఏషా ఆత్రేయార్చనానసపౌర్వాతిథేతి త్రయః ॥

అతిథయః* ... ఏషా ఆత్రేయార్చనానసాతిథేతి త్రయః । ఆత్రేయార్చనానసగావిష్ఠిరేతి వా ॥

* క్వచిత్.

౧ హరితకుత్సయోస్తు నవివాహః । పాక్షికద్విప్రవరసామ్యాత్ । ఆశ్వలాయనసూత్రే తు । హరితగోత్రప్రవరా ఏవ కుత్సస్యాపీత్యుక్తం ॥

౨ వామరథ్యాః* ఏషాం ఉపర్యుక్తాః ప్రవరాః ॥

సుమంగలాః* ... ఏషాం ఉపర్యుక్తాః । అత్రిసుమంగలశ్యావాశ్వేతి వా

బీజవాపాః* ... ఏషాం ఆత్రేయార్చనానసాతిథేతి త్రయః । ఆత్రేయార్చనానసగావిష్ఠిరేతి వా ॥

ధనంజయాః* ... ఏషాం ఆత్రేయార్చనానసధానంజయేతి ॥

౨ వాలేయాదీనాం. అత్రేః పుత్రికాపుత్రాణాం । ఆత్రేయవామరథ్యపౌత్రికేతి త్రయః ॥

అథ విశ్వామిత్రాః.

౧ కుశికాః ... ఏషాం వైశ్వామిత్రదేవరాతౌదలేతి త్రయః ॥

౨ లోహితాః ... ఏషాం వైశ్వామిత్రాష్టకలౌహితేతి త్రయః । అంత్యయోర్వ్యత్యయో వా । వైశ్వామిత్రమాధుచ్ఛందసాష్టకేతి వా । విశ్వామిత్రాష్టకేతి ద్వా వా ॥

౩ రౌక్షకాః ... ఏషాం వైశ్వామిత్రగాధినరైవణేతి త్రయః । వైశ్వామిత్రరౌక్షకరైవణేతి వా ॥

౪ కామకాయనాః. ఏషాం వైశ్వామిత్రదేవశ్రవసదైవతరసేతి త్రయః ॥

అజాః ... ఏషాం వైశ్వామిత్రమాధుచ్ఛందసాజేతి త్రయః ॥

౫ కతాః ... ఏషాం వైశ్వామిత్రకాత్యాత్కీలేతి త్రయః ॥

* క్వచిత్.

౨ ఏతదాదీనాం వసిష్ఠవిశ్వామిత్రాభ్యామప్యవివాహః । ౧ । కుశికానాం దేవరాతప్రవరసామ్యేన దేవరాతాఖ్యదానిర్ణయాద్వాత్స్యమాణదేవరాతవదేవజామదగ్న్యైరప్యవివాహః ఇతి భాతి ॥ ౨ । రోహితా ఇతి కచిత్ ॥ ౩ ॥ ఏతే రేవణా వా ॥ ౪ ॥ శ్రౌమతా వా ॥ ౫ ॥ కతానాం భరద్వాజైర్విశ్వామిత్రైశ్చావివాహః । ద్విగోత్రత్వాత్ ॥

౬ ధనంజయాః. ఏషాం వై శ్వామిత్ర మాధుచ్ఛందసధానంజయేతిత్రయః। వైశ్వామిత్ర మాధుచ్ఛందసాఘమర్షణేతివా

అఘమర్షణాః. ఏషాం వైశ్వామిత్రాఘమర్షణకౌశికేతిత్రయః ॥

పూరణాః ... ఏషాంవైశ్వామిత్రపూరణేతిద్వ్యా। వైశ్వామిత్రదేవరాతపౌరణేతివా ॥

ఇంద్రకౌశికాః... ఏషాంవైశ్వామిత్రైంద్రకౌశికేతిద్వ్యా ॥

ఆశ్మరథ్యాః* ... ఏషాంవైశ్వామిత్రాశ్మరథ్యవాధులేతిత్రయః ॥

సాహులాః* ... ఏషాం వైశ్వామిత్రసాహులమాహులేతిత్రయః॥

గాథినాః* ... ఏషాంవైశ్వామిత్రగాథినరైణవేతిత్రయః। వేణునేతికృచిత్పాఠః। ఏతేఏవరేణవఇతిఉత వేణవ ఇతిచోచ్యంతే ॥

వైణవాః* ... ఏషాం వైశ్వామిత్రగాథినవైణవేతి ॥

హిరణ్యరేతసః* ... ఏషాం వైశ్వామిత్రహైరణ్యరేతసేతిద్వ్యా ॥

సువర్ణరేతసః* ఏషాం వైశ్వామిత్రసౌవర్ణరేతసేతిద్వ్యా ॥

కపోతరేతసః* .. ఏషాం వైశ్వామిత్రకాపోతరేతసేతిద్వ్యా ॥

శాలంకాయనాః* ఏషాంవైశ్వామిత్రశాలంకాయనకౌశికేతిత్రయః। ఏతేఏవకౌశికాఇతిజహ్నవ ఇతి చోచ్యంతే ॥

ఘృతకౌశికాః* ఏషాం వైశ్వామిత్రఘృతకౌశికేతిద్వ్యా ॥

కథకాః* ... ఏషాంవైశ్వామిత్రకాథకేతి ॥

రోహిణాః* ... ఏషాం వైశ్వామిత్రమాధుచ్ఛందసరోహిణేతిత్రయః

అథకశ్యపాః.

౧ కశ్యపాః ... కాశ్యపావత్సారాసితేతిత్రయః ॥

---

౬ ధనంజయానాంవిశ్వామిత్రైరత్రిభిశ్చావివాహః। ద్విగోత్రత్వాత్॥ ౧ కౌస్తుభాదౌ కశ్యపగణోనిధ్రువగణఏవపఠితః। ఆశ్వలాయనసూత్రేనిర్ణయసింధౌచ। పృథగుక్తస్తదనుసారేణాత్రాప్యుక్తాః॥

నిధ్రువాః ... ఏషాం కాశ్యపావత్సారనైధ్రువేతిత్రయః ॥

రేభాః ... ఏషాం కాశ్యపావత్సారరైభ్యేతి ॥

శండిలాః ... ఏషాం కాశ్యపావత్సారశాండిల్యేతిత్రయః। అంత్యస్థానేదేవలోవా। అసితోవా। కాశ్యపాసితదేవలేతివా। అంత్యయోర్వ్యత్యయోవా। దేవలాసితేతిద్వ్యావా ॥

అథ వసిష్ఠాః.

వసిష్ఠాః ... ఏషాం వాసిష్ఠేంద్రప్రమదాభరద్వస్వితిత్రయః। వాసిష్ఠేత్యేకోవా ॥

కుండినాః ... ఏషాం వాసిష్ఠమైత్రావరుణకౌండిన్యేతిత్రయః ॥

ఉపమన్యవః ... ఏషాం వాసిష్ఠేంద్రప్రమదాభరద్వస్వితిత్రయః। అభరద్వసవ్యేతిపాఠాంతరం। వాసిష్ఠాభరద్వస్వింద్రప్రమదేతివా। ఆద్యయోర్వ్యత్యయోవా।

పరాశరాః ... ఏషాం వాసిష్ఠశాక్త్యపారాశర్యేతిత్రయః ॥

అథాగస్త్యాః

ఇధ్మవాహాః ... ఏషాంఆగస్త్యదార్ఢ్యచ్యుతైధ్మవాహేతిత్రయః। ఆగస్త్యేత్యేకోవా ॥

సాంభవాహాః... ఏషాంఆగస్త్యదార్ఢ్యచ్యుతసాంభవాహేతిత్రయః

సోమవాహాః... ఏషాంసోమవాహాంత్యః। ఆద్యాపూర్వోక్తావేవ॥

యజ్ఞవాహాః ... ఏషాం యజ్ఞవాహాంత్యః ॥

దర్భవాహాః... ఏషాం దర్భవాహాంత్యః ॥

సారవాహాః ... ఏషాం సారవాహాంత్యః ॥

అగస్త్యయః ... ఏషాం ఆగస్త్యమాహేంద్రమాయోభవేతి ॥

పూర్ణమాసాః... ఏషాం ఆగస్త్యపౌర్ణమాసపారణేతిత్రయః ॥

హైమోదకాః ...ఏషామాగస్త్యహైమవర్చిహైమోదకేతి త్రయః ॥
పాణికాః ...ఏషామ్ ఆగస్త్యపైనాయకపాణికేతి త్రయః ॥

అథ ద్విగోత్రాః.

౧ శౌంగశైశిరయః. ఏషామాంగిరసబార్హస్పత్యభారద్వాజశౌంగశైశిరేతి పంచ। ఆంగిరసబార్హస్పత్యభారద్వాజకాత్యాత్కీలేతి వా। ఆంగిరసకాత్యాత్కీలేతి వా। ఆద్యో భారద్వాజో వా ॥

౨ సంకృతయః ... ఏషామ్ ఆంగిరసగౌరివీతిసాంకృత్యేతి త్రయః। శాక్త్యగౌరివీతిసాంకృత్యేతి వా। అంత్యయోర్వ్యత్యయో వా ॥

౩ లౌగాక్షయః...ఏషామ్ కాశ్యపావత్సారవాసిష్ఠేతి త్రయః। కాశ్యపావత్సారాసితేతి వా ॥

అథ స్మృత్యర్థసారాద్యుక్తా ద్విగోత్రాః.

౪ దేవరాతాః... ఏషామ్ వైశ్వామిత్రదేవరాతౌదలేతి త్రయః ॥

౫ ధనంజయాః ఏషాం విశ్వామిత్రమాధుచ్ఛందసధానంజయేతి త్రయః ॥

౬ జాతూకర్ణ్యాః. ఏషామ్ వాసిష్ఠాత్రేయజాతూకర్ణ్యేతి ॥

౭ వామరథ్యాదయః పూర్వముక్తాః ॥

౮ కపిలాః ... పూర్వోక్తఋక్షాంతర్గతాః। ఏషామాంగిరసబార్హస్పత్యభారద్వాజవాందనమాతవచసేతి ॥

౯ కతాః ... విశ్వామిత్రాంతర్గతాః। ఏషామ్ వైశ్వామిత్రకాత్యాత్కీలేతి త్రయః ॥

ఇతి గోత్రప్రవరకోష్టకమ్.

౧ ఏషాం సర్వభరద్వాజైః। సర్వైర్విశ్వామిత్రైశ్చావివాహః। ఆశ్వలాయనసూత్రే చ। తేషాముభయతః ప్రవృణీతైకమితరతో ద్వావితరతః। ద్వావేకతస్త్రీనితరతః నహి చతుర్ణాం ప్రవరోఽస్తి। నపంచానామతిప్రవరణమిత్యుక్తం। తత్ర శౌంగో భారద్వాజః। తస్య ప్రవరత్రయం। శైశిరిః కతాంతర్గతః। తస్య ప్రవరద్వయం చ। మిలిత్వా పంచప్రవరా భవంతి। తదనురోధేనైవ। ఆంగిరసబార్హస్పత్యభారద్వాజకాత్యాత్కీలేతీత్యుక్తం। చతుఃప్రవరనిషేధాత్। ఉభయతో ద్వయోర్ద్వయోర్గ్రహణం న భవతి। ఏవమేవ పంచాధికప్రవరనిషేధాత్। ఉభయతస్త్రయాణాం గ్రహణం న భవతీతి ఉదాహరణమేతదితి తద్వృత్తౌ ॥

౨ ఏషాం స్వగణస్థైః పూతిమాషాదిభిః। సర్వవసిష్ఠగణైశ్చాపి వసిష్ఠసంజ్ఞకలౌగాక్షిగణైశ్చావివాహః। కేవలాంగిరోగణైస్తు వివాహో భవత్యేవ। భారద్వాజశౌంగశైశిరైః సహ నిషేధస్తత్ప్రతినిషేధశ్చ। కాశ్యపైః సహ నిషేధస్తద్ధేతుచింతనం చాస్మిన్నేవ గ్రంథేఽభిహితం ॥

౩ ఏతే అహర్వసిష్ఠాః। నక్తంకశ్యపాః। ఏతేషాం సర్వైః కశ్యపైః సర్వైశ్చ వసిష్ఠైః సంకృతిభిశ్చావివాహః ॥

౪ ఏతేషాం సర్వైర్జామదగ్న్యైర్విశ్వామిత్రైశ్చావివాహః ॥

౫ ఏషాం సర్వైర్విశ్వామిత్రైరత్రిభిశ్చావివాహః। అయం విశ్వామిత్రగణే పఠితః। క్వచిదత్రిగణేఽప్యుక్తః ॥

౬ ఏషాం వసిష్ఠైరత్రిభిశ్చావివాహః। అయం వసిష్ఠగణే సింధావుక్తః ॥

౭ వసిష్ఠాత్రిభ్యామవివాహః। అత్రివిశ్వామిత్రాభ్యామితి కేచిత్ ॥

౮ విశ్వామిత్రభారద్వాజాభ్యామవివాహః ॥

౯ విశ్వామిత్రభరద్వాజాభ్యామవివాహః ॥

॥ ౫౯ ॥ అథ మాతృగోత్రవర్జననిర్ణయః.

తత్ర మాతృగోత్రపదేన మాతామహగోత్రమేవ వర్జ్యం। తచ్చ గాంధర్వాదివివాహోఢాపుత్రాణాం సర్వేషాం వర్జ్యం। బ్రాహ్మవివాహోఢాపుత్రాణాం తు సర్వేషాం మాతామహగోత్రం న వర్జం। కింతు మాధ్యందినానామేవ। మాతృగోత్రం మాధ్యందినీయానామితి సత్యాషాఢవచనాత్। తథైవ సర్వత్ర శిష్టాచారాచ్చ॥ ... ... *

॥ ౬౦ ॥ అథ సగోత్రాదివివాహోఢాప్రాయశ్చిత్తమ్.

తత్రాజ్ఞానతః సగోత్రసప్రవరవివాహే కన్యాం త్యక్త్వా చాంద్రాయణం ప్రాయశ్చిత్తం కార్యం। జ్ఞానతో ద్విగుణం। ఏవం కన్యాయా ఏతదర్ధం ప్రవంసపిండాయా వివాహేఽపి త్యాగశ్చ బ్రాహ్మణ్యాః సంభోగధర్మకార్యయోరేవ "మాతృవత్ పరిపాలయేది"త్యన్నాదినా పాలనోక్తేః। యస్తు సగోత్రాదికాం వివాహోఢ్యోపగచ్ఛతి తస్యాజ్ఞానే వివాహప్రయుక్తం చాంద్రాయణం సగోత్రాగమనప్రయుక్తం చాంద్రాయణద్వయమాధికం। జ్ఞానతస్తు అధికం కల్ప్యమితి కేచిత్। అన్యే తు "గురుతల్పవ్రతాచ్ఛుద్ధ్యే"దితి గురుతల్పసామ్యోక్తేః షడబ్దం ప్రాయశ్చిత్తం। అజ్ఞానతస్త్ర్యబ్దం చాంద్రాయణత్రయం వేత్యాహుః। అజ్ఞానతః సగోత్రాదిషూత్పన్నానాం జనకప్రాయశ్చిత్తోత్తరం కాశ్యపగోత్రేణ వ్యవహారః కార్యో న తు త్యాగః। జ్ఞానతస్తు సగోత్రాద్యుత్పన్నానాం చాండాలత్వమేవ। ఆరూఢపతితాపత్యం బ్రాహ్మణ్యాం యశ్చ శూద్రజః। సగోత్రోఢాసుతశ్చైవ చాండాలాస్త్రయ ఈరితాః॥ ౧ ॥ ఇతి యమస్మృతేః ॥ ... ... *

॥ ౬౧ ॥ అథాన్యేపి వివాహే నిషేధాః.

ప్రత్యుద్వాహో నైవ కార్యో నైకస్మై దుహితృద్వయం। న చైకజన్యయోః పుంసోరేకజన్యే తు కన్యకే ॥ ౧ ॥ అత్రాపవాదః। సోదరయోః। సోదరకన్యకే వత్సరాదికాలవ్యవధానేన మహానద్యాదివ్యవధానేన వా దేయే। పూర్వకన్యాయా దత్తాయాః మృతౌ తస్యైవ వరస్య ద్వితీయా కన్యా దేయా।

ప్రత్యుద్వాహో దారిద్ర్యాదిసంకటే కార్యః। సోదరాణాం తుల్యసంస్కారో వర్షమధ్యే నిషిద్ధః। గృహనిర్మాణవివాహౌ వర్షాంతర్న కార్యౌ। గృహప్రవేశస్య నిషేధాభావాద్గృహప్రవేశోత్తరం వివాహః కార్యః। సోదరయోః పుత్రయోః కన్యాపుత్రయోర్వా కన్యయోర్వా వివాహౌ షణ్మాసాభ్యంతరేఽవిశేషతో నిషిద్ధౌ। పురుషత్రయాత్మకకులే వివాహాన్మౌంజీబంధః షణ్మాసే నిషిద్ధః। షణ్మాసే శుభకార్యత్రయం న కార్యం। అత్ర శుభకార్యపదేన మౌంజీవివాహావేవ। తేన గర్భాధాననామకర్మాదిసంస్కారాణాం న త్రిత్వనిషేధః। నవా గర్భాధానాదినా చతుష్ట్వాదిసంపాదనం। నాగ్నికార్యత్రయం భవేదిత్యనేనైకవాక్యతా లాఘవాదితి భాతి। భిన్నోదరాణామగ్నికార్యత్రయం న దోషాయేతి కశ్చిత్। కేచి "న్న కుర్యాన్మంగలత్రయమి"త్యస్యాభిన్నార్థత్వం స్వీకృత్య యత్కించిచ్ఛుభకార్యాణాం త్రిత్వం న శుభమిత్యాహుః। పురుషోద్వాహాత్ స్త్ర్యుద్వాహః షణ్మాసాభ్యంతరే నిషిద్ధః। జ్యేష్ఠమంగలాల్లఘుమంగలం న కార్యం। బహిర్మండపే విహితం। జ్యేష్ఠమంగలం తద్భిన్నం లఘు। గర్భాధానాదికస్య ప్రాప్తకాలస్య న నిషేధః। ఏవం శాంత్యాదేరపి నైమిత్తికస్య ప్రాప్తకాలస్య న నిషేధః। అతిపన్నస్య త్వయం నిషేధః। ఏవం ప్రతోద్యాపనాదీనాం వాస్తుప్రవేశాదీనాం చ లఘుత్వాద్దేవవివాహోద్యుత్తరం నిషేధః। ఇదం నిషేధచతుష్టయం త్రిపురుషాత్మకకులే షణ్మాసాభ్యంతర ఏవ। ఏవం ముండనద్వయనిషేధం ప్రతిబంధాచ్చౌలనిషేధం చ కేచిదాహుః ॥ ... *

॥ ౬౨ ॥ అథైషామపవాదాః.

సోదరాణామపి సమానసంస్కారౌ వివాహౌ చ సంకటే అబ్దభేదాత్కార్యౌ। చతుర్దినవ్యవధానాదేకదినవ్యవధానాద్వా కార్యౌ। అతిసంకటే ఏకదినే కర్తృభేదేన మండపభేదేన వా కార్యౌ। ద్వాభ్యాం కర్తృభ్యాం ఏకస్మిన్నపి లగ్నే ఏకస్మిన్నపి గృహే భిన్నోదరయోర్వివాహః కార్యః। ఏవం పూర్వోక్తనిషేధచతుష్టయేపి వర్షభేదే దోషాభావః। యమలయో

రేక కాలే ఏకమండపే వా సమానసంస్కారాణాం న దోషః। ఏవం మాతృభేదేపి షణ్మాసాభ్యంతరే సమానసంస్కారే దోషో న। మాతృభేదే ఏకజాతకన్యయోః ఏకదినే ఏకమండపేపి వేదిభేదేన వివాహో న దోషాయేతి కేచిత్ పురుషత్రయాత్మకకులే మంగలకార్యోత్తరం షణ్మాసాభ్యంతరే ముండనయుక్తం కర్మ న కార్యం ॥ ... ... *

మండనముండననిర్ణయః.

అత్ర సర్వత్ర పురుషత్రయగణనాప్రకారః ప్రతికూలవిచారే స్పష్టీకరిష్యతే। ముండనకర్మ తు చౌలం నాగసంస్కారాదికమాధానాదికమభ్యుదయార్థమైచ్ఛికసర్వప్రాయశ్చిత్తాదికం క్షౌరప్రాపకతీర్థయాత్రాదికం చోహ్యం। వ్రతబంధస్తు కాత్యాయనమతే మంగలరూపత్వాద్వివాహోద్యుత్తరం కార్యం। అన్యేషాం మతే ముండనరూపత్వాన్న కార్యః। పిత్రోరంత్యక్రియాదిప్రాప్తముండనమాకస్మికప్రాప్తప్రాయశ్చిత్తముండనమాసన్నమరణేన సర్వప్రాయశ్చిత్తీయముండనం చ కర్తవ్యమేవ। నిత్యత్వాద్దర్శపూర్ణమాసచాతుర్మాస్యాదిముండనేపి న దోషః। న చ ముండనం చౌలమిత్యుక్తం "వ్రతోద్వాహౌ తు మంగలమితి" । వచసా ముండనయోః పరిగణనాదాధానాదీనాం న దోష ఇతి వాచ్యం। వాక్యస్యోదాహరణార్థత్వాత్। అన్యథా "వ్రతోద్వాహాన్న చౌలకమి" త్యేవ వక్తవ్యే "మండనాన్న తు ముండన" మితి సామాన్యే న వచనరచనానర్థక్యాపాతాత్। తస్మాద్గర్భాధానాదిలఘుమంగలాదుద్వాహాదిజ్యేష్ఠమంగలాచ్చాధానాదిముండనమపి వర్జ్యమితి భాతి। ఏవం సతి కులే బహుకర్మపరోధః స్యాదితి చేత్। వివాహవ్రతచూడోత్తరమంగలేషు పిండదానాదామాసాద్యల్పకాలప్రతిబంధవత్ప్రత్యాద్యమంగలేల్పకాలప్రతికూలనిర్ణయవచ్చ లఘుమంగలోత్తరమాసాద్యల్పకాల ముండననిషేధకల్పనం యుక్తిబలాదాశ్రయణీయమితి భాతి॥ అత్ర విషయే ప్రాచీననిబంధేషు విశే

షో న దృశ్యతే తథాపి ధార్ష్ట్యేన మయోక్తో విశేషో యుక్తశ్చేద్గ్రాహ్యః ఇతి మండన ముండననిర్ణయః ॥ ... ... *

॥ ౬౩ ॥ అథ ప్రతికూలవిచారః.

వివాహనిశ్చయోత్తరం వరస్య కన్యాయా వా సగోత్రత్రిపురుషాత్మకకులే కస్యచిన్మరణే ప్రతికూలదోషః। వివాహనిశ్చయశ్చ వైదికో లౌకికో వా గ్రాహ్యః। తత్ర వైదికో వాగ్దానాఖ్యవిధినా కృతో ముఖ్యః। లౌకికో లగ్నతిథినిశ్చయాదిర్వరవధ్వోః శుల్కభాషాబంధపూగీఫలదానాదిశ్చ। సగోత్రత్రిపురుషోక్త్యా మాతామహకులాదివ్యావృత్తిః। తథా చ వరస్తత్పూర్వపత్నీ వరమాతాపితరౌ వరపితామహపితామహ్యావనూఢా పితృష్వసా చేతి పూర్వత్రిపురుషీ। వరస్తస్య భ్రాతా పత్నీ పుత్రావనూఢకన్యాసహితో వరస్యానూఢా భగినీ వరస్య స్నుషా పుత్రో అనూఢా కన్యా చ పౌత్రస్తద్భార్యా చానూఢా పౌత్రీ చేతి పరత్రిపురుషీ। పితృవ్యతత్పత్న్యౌ పితృవ్యపుత్రతత్పత్న్యౌ అనూఢా పితృవ్యకన్యా చేతి సంతానభేదే త్రిపురుషీ చేతి సగోత్రత్రిపురుషీ పురుషపరిగణనా। ఏతేషామన్యతమమరణే ప్రతికూలమితి పర్యవసితోర్థః। అత్ర భ్రాతృపుత్రపౌత్రాదిశ్చానుపనీతోపి త్రివర్షాధికవయాః గ్రాహ్యః। ఏవమనూఢభగిన్యాదేరపి త్రివర్షాధికత్వం యుక్తం భాతి। ఏవం వధూకులేప్యూహ్యం। ఏవమేవ మండనముండనాదావపి త్రిపురుషగణనోహ్యా। అత్ర విశేషః। పితా మాతా పితామహః। పితామహీ పితృవ్యః పూర్వపత్నీ పూర్వస్త్రియాః పుత్రో భ్రాతానూఢా భగినీ చైషాం మరణే విశేషతః ప్రతికూలదోషాన్నైవ కర్తవ్యో వివాహః। ఏతదన్యత్రిపురుషసపిండమరణే శాంత్యాదినా దోషం పరిహృత్య వివాహః కార్యః। సంకటే తు పిత్రాదిమరణేపి కాలప్రతీక్షాశాంతిభ్యాం దోషం నిహృత్య వివాహః కార్యః। తత్ర వ్యవస్థా। నిశ్చయోత్తరం మాతాపిత్రోర్ద్వయోరపి మరణే కాలప్రతీక్షాశాంతిభ్యామపి దోషశాంత్యభావాన్న కార్యో వివాహః। మాతాపిత్రోరేకైకమరణే తు శాంత్యాదినా వివాహః।

తత్రపితుర్బ్రహ్మహాశౌచంతదర్ధమ్మాతురేవచ। మాసత్రయంతుభార్యా
యాస్తదర్ధంభ్రాతృపుత్రయోః॥౧॥ అన్యేషాంతుసపిండానామాశౌచం
మాససమ్మితం। తదంతేశాంతికంకృత్వాతతోలగ్నంవిధీయతే॥ ౨ ॥
ప్రతికూలేనకర్తవ్యంలగ్నంయావదృతుత్రయం। ప్రతికూలేసపిండస్య
మాసమేకంవివర్జయేత్ ॥౩॥ ఇత్యాదివాక్యైస్త్రిధావ్యవస్థోచ్యతే।
అత్రాశౌచపదేనప్రతికూలకృతంవివాహానధికారమాత్రంకాలప్రతీక్షా
ర్థముచ్యతే। అతఃపితృమరణేవర్షోత్తరంవినాయకశాంతింకృత్వాసంకటేవి
వాహఃకార్యః।అతిసంకటేషణ్మాసోత్తరంవినాయకశాంతింశ్రీపూజనాదిశా
ంతించకృత్వావివాహః।తతోప్యతిసంకటేమాసోత్తరంశాంతిద్వయాంతే
వివాహఇతిసంకటతారతమ్యేనపక్షత్రయం। మాతుర్మరణేషణ్మాసాంతే
వినాయకశాంత్యావివాహః। అతిసంకటేమాసాంతేశాంతిద్వయంకృ
త్వోద్వాహః। యత్తుప్రమీతౌపితరౌయస్యదేహస్తస్యాశుచిర్భవేత్।
నదైవంనాపివాపిత్ర్యంయావత్పూర్ణోనవత్సరః॥౧॥ ఇతిపిత్రోర్మృతౌ
వర్షపర్యంతంసర్వశుభకర్మనిషేధవచనంతత్ప్రాఙ్నిశ్చయాత్పిత్రో
ర్మృతౌసంకటాభావేవాజ్ఞేయం। భార్యామరణేమాసత్రయాంతేమా
సాంతేవాశ్రీపూజనాదిశాంతిః। భ్రాతృమరణేసార్ధమాసాంతేమాసా
న్తేవావినాయకశాంతిః। పుత్రమృతౌసార్ధమాసంమాసంవాప్రతీక్ష్య
శ్రీపూజనాదిశాంతిః। పితృవ్యమరణేమాసాంతేవినాయకశాంతిః। పితా
మహ్యాఅనూఢభగిన్యాశ్చమరణేమాసాంతేశ్రీపూజనాదిశాంతిః। ఏతద
న్యత్రిపురుషసపిండమరణేమాసాంతేశ్రీపూజనాదిశాంతిః। తతోవివాహః
గుణవత్తరమాతుఃమృతౌషణ్మాసేనమునఃఖేదానవగమేవవర్షప్రతీక్షా।ఏ
వంగుణవత్తరభార్యాయాఃషణ్మాసపర్యంతప్రతీక్షా। జ్యోతిఃప్రకాశేతు।
అతిసంకటవశేనమాత్రాదిమరణేమాసాధికప్రతీక్షాయాఅసంభవేమా
సమధ్యేపిదశాహోత్తరంకించిత్కాలంప్రతీక్ష్యోక్తవ్యవస్థయావినాయక
శాంతింశ్రీపూజనాదిశాంతించకృత్వాగాంధత్వాపునర్వాగ్దానాది చరేది

త్యుక్తం।నరోవ్యయఅపవాదః సంకటేషుతారతమ్యేనబుద్ధైర్యోజ్యః।
అల్పసంకటవిషయేమహాసంకటవిషయకవిధికథనేనకర్తుఃకర్తుశ్చదోషఏ
వ।దుర్భిక్షరాష్ట్రభంగాదిభయేపిత్రోర్మరణాశౌంకాయాంచనప్రతికూ
లం। దీర్ఘరోగిదూరదేశస్థవిరక్తానాంకన్యాయాః ప్రౌఢత్వేచప్రతి
కూలదోషోనేత్యపవాదః। శ్రీపూజనాదిశాంతిశ్చశ్రియేజాతఇతిశ్రియం
ఇదంవిష్ణురితివిష్ణుంగౌరీర్మిమాయేతిగౌరీంత్ర్యంబకమితిరుద్రంపరంమృ
త్యోరితియమంచసంపూజ్యాష్టోత్తరశతతిలాజ్యంజుహుయాత్। భూఃస్వా
హామృత్యుర్నశ్యతాంస్వాహాసుఖం వర్ధతాంస్వాహేతితతోహో
మంసమాప్యగోద్వంద్వందక్షిణాంధవేదితి కౌస్తుభేద్రష్టవ్యా। ఇతిప్రతి
కూలవిచారః॥ ... ... *

॥౬౪॥ అథాంత్యకర్మాభావప్రతిబంధనిర్ణయః.

ప్రేతకర్మాణ్యనిర్వర్త్యచరేన్నాభ్యుదయక్రియాం।ఆచతుర్థంతతః
పుంసిపంచమేశుభదంభవేత్ ॥౧॥ అత్రప్రేతకర్మపదేనసపిండీకరణ
తత్పూర్వభావికర్మాణిసపిండీకరణంచసపిండీకరణోత్తరం పార్వణవిధినోక్తా
నిమాసికానిచోచ్యంతే। సపిండీకరణాదర్వాగపకృష్యకృతాన్యపిపున
రప్యపకృష్యంతేవృద్ధ్యుత్తరనిషేధనాత్ ॥౧॥ ఇత్యనుమాసికానామప్య
పకర్షోక్తేః। అభ్యుదయపదేననాందీశ్రాద్ధయుక్తంకర్మమాత్రంగ్రా
హ్యం। కైశ్చిద్వివాహోద్యేవగ్రాహ్యమిత్యుక్తం।ఆచతుర్థమితినాందీశ్రా
ద్ధకర్తారంపురుషమారభ్యజనకచతుః పురుషీజన్యచతుః పురుషీసంతాన
భేదేచచతుఃపురుషీసగోత్రాగృహ్యతే। తథాచనాందీశ్రాద్ధకర్తుఃపి
తృపితామహప్రపితామహాఃపత్నీసహితాః। కర్తుర్భార్యాపుత్రపౌత్ర
ప్రపౌత్రాస్తద్భార్యాశ్చభ్రాతాతత్పుత్రపౌత్రాస్తద్భార్యాఃపితృవ్యత
త్పుత్రపౌత్రాస్తద్భార్యాశ్చప్రపితామహస్యపుత్రపౌత్రప్రపౌత్రాస్తద్భా
ర్యాశ్చ తేషాంమృతానామనుమాసికాంతకర్మాకరణేమంగలంనకార్య
మిత్యర్థః।నాందీశ్రాద్ధకర్త్రాఽత్రముఖ్య ఏవగ్రాహ్యోనతుమాతులాది

గాణాః । మృతపితృకస్యోపనయనాదౌసంస్కార్యమాతృత్ర్యైవచతుఃపు
రుషీగణనా । మాతామహాదేర్భిన్నగోత్రత్వేపి నాందీశ్రాద్ధదేవతా
త్వాత్ ప్రేతకర్మాభావే మంగలం న భవతి । మాతామహ్యాదేః స్వాతం
త్ర్యేణ దేవతాత్వాభావాత్ దశాహాంత్యకర్మాభావేపి మంగలప్రతిబం
ధో నాస్తి ఇత్యంత్యకర్మాభావనిమిత్తకమంగలప్రతిబంధనిర్ణయః ॥ . . . *

॥ ౯౮ ॥ అథ చతుర్థీకర్మమధ్యే దర్శాదినిర్ణయః.

మౌంజీవివాహయోర్నాందీశ్రాద్ధమారభ్య మండపోద్వాసనపర్యం
తం మధ్యే దర్శదినం యథా న పతేత్తథా కార్యం । దర్శాన్యత్వేపి తు
యాహాదిశ్రాద్ధదినం యదిజ్ఞానాదజ్ఞానాద్వా పతితే తదా త్రిపురుషసపిండై
ర్వివాహాదిమంగలసమాప్త్యుత్తరం శ్రాద్ధం కార్యం । ఏవం చ దర్శాన్యశ్రా
ద్ధస్యైవస్వరూపతో వివాహమధ్యే నిషేధః । న తు దర్శవచ్ఛ్రాద్ధరహిత
స్యాపి శ్రాద్ధతిథిమాత్రస్య । "వృత్తే వా హ్యపరతస్తు కుర్యాచ్ఛ్రాద్ధమి" త్యా
ద్యుక్తేః । ఏతేన సంక్రాంతిమన్వాద్యష్టకాదిదినానాం శ్రాద్ధదినత్వాద్ద
ర్శవన్మధ్యే పాతో నిషిద్ధ ఇతి శంకా నిరస్తా । తేన షణ్ణవతిశ్రాద్ధకర్తృభిః స
పిండైర్మధ్యపతితమన్వాదేః ప్రాయశ్చిత్తాదినా సంపత్తిః సంపాద్యా । ఇ
తి చతుర్థీకర్మమధ్యే దర్శాదినిర్ణయః ॥ . . . . . . *

॥ ౯౯ ॥ అథ వివాహాదౌ రజోదోషసూతకనిర్ణయః.

ప్రారంభాత్ప్రాగారంభోత్తరం వా మాతుః పిత్రాదేః కర్తుశ్చాంతర
స్య పత్న్యా వా రజోదోషే యద్వక్తవ్యం తద్వ్రతబంధప్రకరణే విస్తరేణో
క్తం తత్ర ఏవ జ్ఞేయం । రజోదోషజననాశౌచాదిసంభావనాయాం నాందీ
శ్రాద్ధస్యాపకృష్యానుష్ఠానే దినావధిః ॥ ఏకవింశత్యహర్యజ్ఞే వివాహే దశవా
సరాః । త్రిషట్ చౌలోపనయనే నాందీశ్రాద్ధం విధీయతే ॥ ౧ ॥ దశదినా
ద్యతిక్రమే పునర్నాందీశ్రాద్ధమిత్యర్థాత్సిద్ధం । నాందీశ్రాద్ధోత్తరం సూ
తకమృతకయోః ప్రాప్తౌ న వివాహాదిప్రతిబంధః । వివాహవ్రతయజ్ఞేషు శ్రా
ద్ధే హోమేర్చనే జపే । ఆరబ్ధే సూతకం న స్యాదనారబ్ధే తు సూతకం ॥ ౧ ॥

ప్రారంభో వరణం యజ్ఞే సంకల్పో వ్రతసత్రయోః । నాందీముఖం వివాహా
దౌ శ్రాద్ధే పాకపరిక్రియా ॥ ౨ ॥ ఇత్యుక్తేః । ఇదం సన్నిహితముహూ
ర్తాంతరాభావాదిసంకటే ఏవ జ్ఞేయం సంకటాభావే తు నాందీశ్రాద్ధే జాతేపి
సూతకాంతే ముహూర్తాంతరే ఏవ మంగలం । సర్వోప్యాశౌచాపవాదో
ఽనన్యగతికత్వే ఆర్తౌ చ జ్ఞేయ ఇతి సింధూక్తేః । తేన వృత్తేన కల్పోత్తర
మాశౌచేపి విప్రద్వారైవ పూజాది । యజ్ఞాదౌ మధుపర్కవిధినా వరణో
త్తరమపి ఋత్విగంతరాలాభాదికే ఽనన్యగతౌ సంకటే ఏవ చ మధుపర్కవి
ధినా వృతస్యాశౌచాభావః । ఏవం జపహోమదానపూజాస్వపి । శ్రా
ద్ధే పాకపరిక్రియా । పాకప్రోక్షణం । ఏతదప్యార్తిసత్త్వే । మహాసంకటే
ప్రారంభాత్ప్రాగపి సూతకప్రాప్తౌ కూశ్మాండమంత్రైర్ఘృతహో
మం కృత్వా పయస్విన్యా గాం దత్త్వా పంచగవ్యం ప్రాశ్య శుద్ధశ్చూడోపనయ
నోద్వాహప్రతిష్ఠాదికమాచరేత్ । ఉపకల్పితబహుసంభారస్య సన్నిహి
తలగ్నాంతరాభావేన నాశాద్యాపత్తావప్యేవం శుద్ధిః । ఇదం జననాశౌచ
మాత్రవిషయమితి మార్తండాదౌ । కూశ్మాండహోమాదినా శుద్ధిపూ
ర్వకం సూతకమృతకయోర్మధ్యే ఆరబ్ధే వివాహాదౌ ప్రాణాం పూర్వసంక
ల్పితాన్నభోజనే దోషో న । పాకపరివేషణాదికమపి సూతకిభిః కార్యం హో
మాదివిధినా శుద్ధిసంపాదనాదితి కౌస్తుభే స్థితం । నైతద్యుక్తం । లోకవిద్విష్ట
త్వాదతః పరం గోత్రైరేవాన్నదానం యుక్తం భాతి । నాందీశ్రాద్ధోత్తరం
సూతకమృతకయోః ప్రాప్తౌ పూర్వమన్నసంకల్పాభావేపి వివాహోత్తర
కాలసంకల్పితాన్నభోజనం విప్రైః కార్యం । అత్రాపి పరైరన్నం ప్రదాత
వ్యం భోక్తవ్యం చ ద్విజోత్తమైరితి సర్వసంమతం । పరైరసగోత్రైరితి సింధు
మయూఖాదావ్యాఖ్యానాత్ । పూర్వసంకల్పితాన్నస్యాపి భోజనసమయే
సూతకప్రాప్తౌ భోక్తృభిర్భుక్తశేషం త్యక్త్వా పరగృహోదకైరాచాంత
తాదివిధేయం । పాకశేషః సూతకిభిర్భోక్తవ్యః । భుంజానేషు చ విప్రేషు త్వం
తరా మృతసూతకే । అన్యగేహోదకాచాంతా ఇతి స్మృతేః । నాందీశ్రాద్ధో

త్తరంభోజనాదన్యకాలేసూతకప్రాప్తౌసూతకిగృహేభోక్తవ్యం। భుంజానేషుసూతకప్రాప్తౌభోక్తృభిః పాత్రస్థమప్యన్నంత్యాజ్యమితివాచనికఏవ విశేషః। నహివచనస్యాతిభారఇతిన్యాయాత్ । మమతుభుంజానేష్వితి వాక్యమారబ్ధానారబ్ధసర్వకర్మసు। అసంకల్పితాన్నవిషయమితిభాతి। ఇతివివాహేదారజోదోషసూతకప్రాప్తినిర్ణయః ॥ ...

॥ ౧౭ ॥ అథ కన్యారజోదోషనిర్ణయః.

వివాహాత్పూర్వంకన్యాయారజోదర్శనేమాతృపితృభ్రాతౄణాంనరకపాతః। కన్యాయాఃవృషలీత్వంతద్భర్తుర్వృషలీపతిత్వం। అత్రశుద్ధిప్రకారః । కన్యాదాతాఋతుసంఖ్యయాగోదానానిఏకంవాగోదానం యథాశక్తిబ్రాహ్మణభోజనంవాకృత్వాకన్యాదానేయోగ్యోభవేత్ । కన్యాత్రూపవాసత్రయాంతేగవ్యపయః పానంకృత్వావిప్రకుమార్యైసరత్నభూషణందత్త్వోద్వాహయోగ్యాభవతి । వరశ్చకూశ్మాండహోమపూర్వకంతాముద్వహన్నదోషీస్యాదితి। వివాహహోమకాలేరజోదోషేతాంస్నాపయిత్వాయుఞ్జానేతితైత్తిరీయమంత్రేణప్రాయశ్చిత్తంహుత్వాహోమతంత్రంసమాపయేత్ । యదాతుదాత్రభావాద్రజోదర్శనంతదాకన్యావర్షత్రయంప్రతీక్ష్యస్వయంవరంవృణుయాత్ । నాత్ర వరస్యాపిదోషః। ఇతికన్యారజోదోషనిర్ణయః ॥ ... *

॥ ౧౮ ॥ అథ సింహస్థగుర్వాదివిచారః.

పక్షమధ్యేతిథిద్వయస్యక్షయేణయత్రత్రయోదశదినాత్మకః పక్షః సక్షయపక్షః। తదాబహుప్రజాసంహారోరాజసంహారోవా। క్షయపక్షేచాలోపనయనోద్వాహాదివాస్తుకర్మాదిశుభంనకార్యం । క్షయమాసాధిమాసగురుశుక్రాస్తాదావివాహనిషేధఃప్రథమపరిచ్ఛేదే। ఏవంసింహస్థగురునిషేధనిర్ణయోపిప్రథమపరిచ్ఛేదేద్రష్టవ్యః । క్షయసంవత్సరోపి నిషిద్ధః । శీఘ్రగత్యాపూర్వరాశిశేషమతిక్రమ్యరాశ్యంతరసంచారోతిచారస్తంప్రాప్తోగురుఃపునఃపూర్వరాశింవక్రగత్యాయదినాయాతితదా

సక్షయసంవత్సరఃసర్వకర్మసువర్జ్యః।తత్రమేషవృషభవృశ్చికకుంభమీనరాశిషునదోషః। కేచిద్గోదావర్యాదక్షిణదేశేనోప్యతిచారాదిగురుదోషోనేత్యాహుః। ఇతిక్షయపక్షాదివిచారః ॥ ... ...

॥ ౧౯ ॥ అథ వధూవరయోర్గురురవిబలమ్.

ముఖ్యంగురుబలంవధ్వావరస్యతురవేర్బలం । ద్విపంచసప్తనవైకాదశస్థోగురుఃకన్యాయాఃశుభః । జన్మతృతీయషష్ఠదశమస్థానేషుపూజాహోమాత్మకశాంత్యాశుభః । చతుర్థాష్టమద్వాదశస్థానేషుదుష్టఫలః। కర్కధనుర్మీనగశ్చతుర్థాదిస్థానేపినదుష్టః। సంకటేచతుర్థద్వాదశస్థో ద్వివారమష్టమస్త్రివారం హోమాదిరూపపూజయార్చితఃశుభః వరరాశేస్త్రిషట్దశైకాదశస్థానేరవిఃశుభః। అన్యత్ర గ్రహమఖోక్తపూజయాశుభః । గురుపూజా ప్రకార ఉపనయనప్రకరణేఉక్తః ॥ ... ... *

॥ ౨౦ ॥ కన్యావివాహకాలః.

జన్మతోగర్భతోవాపంచమవర్షప్రభృతిఅష్టమవర్షపర్యంతంకన్యావివాహేఉచితఃకాలః। షడ్వర్షోత్తరంవర్షద్వయంప్రశస్తతరః। షడబ్దమధ్యేనోద్వాహ్యాకన్యావర్షద్వయంయతః।సోమోభుఙ్క్తేతతస్తద్వద్గంధర్వశ్చతతోనలః ॥౧॥ ఇత్యుక్తేః। నవమదశమయోర్మధ్యమః। ఏకాదశవర్షేఽధమః। ద్వాదశాదౌప్రాయశ్చిత్తాద్వివాహః ॥ *

॥ ౨౧ ॥ అథ వివాహభేదాః.

బ్రాహ్మోదైవఆర్షఃప్రాజాపత్యఆసురోగాంధర్వోరాక్షసఃపైశాచ ఇత్యష్టౌవివాహాః। యోగ్యవరమాహూయాలంకృత్యకన్యాదానవిధినాతస్మైదానంబ్రాహ్మోవివాహః ॥ ౧ ॥యజ్ఞఋత్విక్కర్మకుర్వతేఽలంకృత్యకన్యార్పణందైవః ॥ ౨ ॥ వరాదేకంగోమిథునంద్వేవాగృహీత్వాతస్మైకన్యార్పణమార్షః। ఇదంగోమిథునగ్రహణంననిందితం। తస్యకుమారీపూజనార్థత్వేనకన్యావిక్రయాభావాత్ ॥౩॥ త్వమేతయైవసహగృహధర్మఆచరణీయ ఏతస్యాజీవనపర్యంతంవివాహాంతరంచతు